

Pathological study of the impact of virtual networks and the Internet on parental and marital relationships of couples: A qualitative study

Ebrahime Mohammadi, M.A.

Faculty of humanities Department of Family Counseling, Khomainsi shahr Branch, Islamic Azad University, Iran.

Hassan Khoshakhlagh, Ph.D.

Assistant Professor, Department of Psychology, Naein Branch, Islamic Azad University, Naein, Iran

Elahe Jalali, M.A.

Faculty of humanities Department of Family Counseling, Khomainsi shahr Branch, Islamic Azad University, Iran.

Abstract

The aim of the study was to investigate the qualitativestudy to impact of virtual networks and the Internet on parenting and marital relationships. The research method was of qualitative phenomenological method and statistical population of Isfahan couples in the year 2019, were selected by Snowball sampling method . The research tool was a semi-structured interview that the sample reached saturated with 14 people (seven couples) In during the work, interviews recording and implementation and 1793 important phrases were coded and analyzed with Colaizzi analysis method. The problems of marriage and parenting related to virtual networks on a class (communication and marital problems), 3 categories (communication and emotional problems with children, extramarital relations and disruption of marital relations) and 16 conceptual codes were placed. The results showed that improper use caused communication and emotional problems with children, including "neglect of the child, children's complaints, behavioral and emotional problems"; Extramarital relationships include "seeking diversity and entitlement, mistrust, structural change and marital boundaries and virtual seduction." Disruption of marital relationships includes "sexual problems, marital burnout, emotional coldness, and behavioral-emotional problems.

Keyword: Virtual networks, internat, parenting, marital relationships, qualitative research.

بررسی آسیب‌شناختی تأثیر شبکه‌های مجازی و اینترنت بر والدگری و روابط زناشویی زوجین: یک پژوهش کیفی

ابراهیم محمدی

کارشناسی ارشد گروه مشاوره خانواده دانشکده علوم انسانی، واحد

خمینی شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

حسن خوش اخلاق*

استادیار، گروه روانشناسی، واحد ناین، دانشگاه آزاد اسلامی، ناین، ایران

الهه جلالی

کارشناسی ارشد گروه مشاوره خانواده دانشکده علوم انسانی، واحد

خمینی شهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

چکیده

هدف این پژوهش بررسی کیفی تأثیر شبکه‌های مجازی و اینترنت بر والدگری و روابط زناشویی زوجین بود. روش تحقیق از نوع روش کیفی پدیدارشناسی و جامعه آماری را زوجین شهر اصفهان در سال ۱۳۹۸ تشکیل میدادند که با روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. ابزار پژوهش شامل مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که نمونه با ۱۴ نفر (هفت زوج) به مرحله اشباع رسید. مصاحبه‌ها ضبط و پیاده‌سازی و ۱۷۹۳ عبارت مهم با روش هفت مرحله‌ای کلازی کدگذاری، تحلیل و مشکلات زناشویی و والدگری مرتبط با شبکه‌های مجازی در یک طبقه (مشکلات ارتباطی و زناشویی)، ۳ مقوله (مشکلات ارتباطی و عاطفی با فرزندان، روابط فرازناشویی و اخلاص در روابط زناشویی) و ۱۶ کد مفهومی قرار گرفت. نتایج نشان دادند که استفاده نادرست از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی موجب مشکلات ارتباطی و عاطفی با فرزندان شامل «غفلت از کودک، شکایات فرزندان، مشکلات رفتاری و عاطفی» روابط فرازناشویی شامل «تنوع‌طلبی و محق دانستن، بی‌اعتمادی، تغییر ساختار و مرزهای زناشویی و اغواگری مجازی» و اخلاص در روابط زناشویی شامل «مشکلات جنسی، دلزدگی زناشویی، سردی عاطفی و مشکلات رفتاری-عاطفی» است.

کلیدواژه‌ها: شبکه‌های مجازی، اینترنت، والدگری، روابط زناشویی، پژوهش کیفی

مقدمه

Abrahamimpour, 2018). امروزه با آسان شدن برقراری ارتباط از طریق تلفن و نمابر و اینترنت و غیره دیگر زحمت دیدارها و ملاقات‌هایی که در گذشته منشأ تبلور احساسات و عواطف بین افراد می‌شد کم شده است و این محدودیتی است که ابزارهای ارتباطی (رسانه‌ها) در جامعه ایجاد نموده‌اند. رسانه‌ها به مرور به درون خانواده راه می‌یابند و بر ساختار آن تأثیر می‌گذارند (Imanzadeh, 2018).

فعالیت مداوم در فضای مجازی علی‌رغم کارکرد مثبتی که دارد، آسیب‌هایی را نیز به همراه دارد که سلامت روانی و اجتماعی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ رسانه‌ها و خصوصاً اینترنت با ورود به خانواده همه نوع روابط، حقوق و تکالیف مربوط به نقش‌ها و غیره را تغییر می‌دهند. تغییرات محسوس در نقش‌ها و تکالیف و انتظارات افراد در خانواده‌ها نشانگر این است که ورود رسانه‌ها بر فرهنگ و ارزش‌ها و هنجارهای موجود تأثیر گذاشته است. ورود رسانه‌ها، انتظارات نقش‌ها را در خانواده دگرگون نموده است (Aghababaei, Bagheri, Bagheri, 2012) و احتمال کاهش ارتباطات خانوادگی و تضعیف روابط صمیمی و تعاملات اعضای خانواده را در پی خواهد داشت. امروزه، استفاده از اینترنت و حضور در فضای مجازی، زندگی روزانه و روش‌ها و تعاملات انسان‌ها برای اجتماعی شدن را توسط شبکه‌های اجتماعی در هم نوردیده و آن را دستخوش تغییر و تحولاتی گسترده نموده است (Deters, Grobe & Matthias, 2012). شواهد بیانگر آن است که منشأ شمار زیادی از ناسازگاری‌ها و فروپاشی‌های خانوادگی، تردید طرفین در مورد حوزه ارتباطات شخصی و نحوه برقراری ارتباط با دیگران از سوی طرف مقابل است (Weinstein, Rinat, Babkin, Cohen & Lejoyeux, 2015). همه‌گیر شدن عضویت و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی، این نگرانی‌ها را به وجود آورده است که شبکه‌های اجتماعی موجب می‌شوند کاربران دچار استفاده بی‌رویه از فضای مجازی شوند و به مرور از ارتباطات دنیای واقعی دور شوند. این وضعیت ممکن است روابط آن‌ها با افراد نزدیک خود، از جمله ارتباط درون خانواده را در سطوح مختلف تحت تأثیر منفی قرار دهد (Rezaei & Pourjabali, 2018). وقتی کارکردهای

توسعه فن‌آوری‌های ارتباطی و ظهور پدیده جدیدی به نام فضای مجازی موجب از میان رفتن بسیاری از محدودیت‌های زمانی و مکانی و پیدایش سبک‌های جدید، تکثر نمادها، تغییر در ذائقه‌ها، رشد انتظارات و توقعات گردیده است (Tajik & Kazemini, 2013). پیدایش و گسترش این فضا ارتباطات را معنایی تازه بخشیده و زمینه دگرگونی در تعاملات اجتماعی را فراهم آورده است (Riva, Galimberti & 1997). فضای مجازی دارای ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های بالایی در تعاملات انسانی است، به عبارت دیگر ضمن اینکه این فضا فرصت‌های متعددی از جمله همگرایی، افزایش درک و قدرت پیش‌بینی‌پذیری و تصمیم‌گیری آگاهانه را فراهم می‌کند (Tavalaei, Fallah, Eshghi, Afshani, 2018)، مخاطراتی همچون بروز مشکلات رفتاری و رابطه‌ای، اعتیاد اینترنتی و تغییر سبک زندگی (Boyd & Ellison, 2007) را نیز به دنبال دارد.

امروزه با گسترش فناوری‌های نوین و رسانه‌های ارتباطی، شاهد گسترش ارتباطات و به تعبیر (McLuhan) شکل‌گیری دهکده جهانی هستیم؛ با وجود رشد و پیشرفت فناوری اطلاعات و نوین شدن ساختار و روابط سازمان اجتماعی، خانواده همچنان به عنوان کوچک‌ترین و بنیادی‌ترین واحد اجتماعی شناخته می‌شود که همچنان مهد شکل‌گیری و رشد شخصیت فردی و اجتماعی انسان‌ها به شمار می‌آید؛ باید اذعان داشت علی‌رغم تمامی این نوآوری‌ها هرگز نمی‌توان نهادی فراتر از خانواده برای رشد و پرورش و رفع نیازهای روحی و روانی افراد متصور شد (McDaniel, Brandon. Drouin, Cravens, 2017). از طرفی امروزه عضویت در شبکه‌های اجتماعی مجازی و اینترنت رو به گسترش است (Shokrbeigi, 2017). با دگرگون شدن بسترهای زندگی اجتماعی و خانوادگی در عصر حاضر، نمی‌توان از نقش فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی از جمله اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی بر روابط درون خانوادگی و سبک زندگی افراد غافل ماند. چرا که حضور و فعالیت در اینترنت و فضای مجازی به یکی از نیازهای روزانه افراد جامعه مبدل شده است (Nakhshipour

استفاده از این شبکه‌ها باعث کاهش ارتباط میان اعضای خانواده (Pakhasal, Seifollahi & Mirzaei, 2019).
 (Savari, 2012; Khosravi & Alizadeh Sahraei, 2011
 Roberts, & David, 2014) غفلت زن و شوهر از یکدیگر (Fox, Osborn & (2016
 بروز اختلافات میان زوجین (Pirjalili, Mahdavi & Azkia, Warber, 2014
 افزایش روابط فرازنشویی (Drouin, Miller & (2017
 (Dibble, 2014; Ridgway Clayton, 2016; Cravens,
 Leckie, Whiting, 2012; Kamaljo, Narimani, Atadokht
 افزایش طلاق (Abolghasemi, 2016 & Clayton,
 Nagurney, Smith, 2013; Valenzuela, Halpern, & Katz,
 2014)؛ کاهش رضایت زنشویی (Roberts & David,
 2016; Northrup & Smith, 2016; Clayton, Nagurney,
 Smith, 2013; Valenzuela, Halpern & Katz, 2014) و
 تضعیف خانواده به منزله مرجع و کاهش ارتباط والدین با
 فرزندان (Haj Mohammadi & Haj Mohammadi, 2017)
 می‌گردد.

در این راستا پژوهش (Kevin & Smith, 2010) نیز نشان
 داده است که استفاده از اینترنت باعث کاهش ارتباط بین فرد
 و خانواده‌اش و افزایش افسردگی می‌شود. محققان به این
 نتیجه دست یافتند که بین اعتیاد اینترنتی و رضایت زنشویی،
 حل تعارضات، فعالیت‌های اوقات فراغت، روابط جنسی و
 گرایش مذهبی ارتباط منفی وجود دارد و این عامل پیش‌بینی
 کننده طلاق عاطفی در بین زوجین خواهد بود (Homaie
 2015, Mojaz, Zoghi Paydar & Ebrahimi, 2015) و بین گرایش
 به شبکه‌های اجتماعی مجازی با ظهور طلاق عاطفی،
 ناسازگاری هویتی، اباحه گری عملی، نارضایتی از زندگی
 زنشویی و ظهور خانواده‌های کم‌جمعیت و بدون فرزند
 رابطه معناداری وجود دارد (Shokrbeigi, 2017)؛ همچنین
 رسانه‌های اجتماعی مجازی مسیری یکنواخت برای
 رفتارهایی همچون برقراری ارتباط با یک دوست جایگزین
 که ممکن است منجر به ایجاد تعارض، شکاف در رابطه و
 در نهایت طلاق شود، فراهم می‌کند و بدین‌سان ممکن است
 به‌صورت بالقوه به روابط عاشقانه زوجین صدمه

خانواده از قبیل کارکردهای زیستی، اجتماعی، شناختی و
 عاطفی، یکی پس از دیگری آسیب ببیند، اعضای آن به تدریج
 احساس رضایت‌مندی خود را از دست می‌دهند. کاهش
 تدریجی رضایت‌مندی اعضای خانواده، ابتدا موجب
 گسستگی روانی، عاطفی و اجتماعی و سپس جدایی و
 آسیب‌های اجتماعی همچون طلاق می‌شود. این مسئله
 همچنین، کاهش روابط کلامی و عاطفی میان زن و شوهر و
 ناتوانی آن‌ها برای ایجاد فضای گفت‌وگو را سبب می‌شود؛
 چنین شرایطی ممکن است سبب احساس تنهایی و گرایش
 افراطی به فضای مجازی شود (Shojaei Jeshvaghani,
 2017, Ahmadi, Jazayeri & Etemadi).

در این رابطه هرچند بررسی ادبیات تجربی پژوهش نشان
 می‌دهد که، به‌طور کلی وجود پویایی و رابطه زنشویی سالم
 میان زوجین می‌تواند با استفاده درست و بهینه از فضای
 مجازی و شبکه‌های اجتماعی بدون این‌که روابط میان آن‌ها
 دچار آسیب‌پذیری شود (Weisskirch, R. S., Delevi, 2012)؛
 Coyne, Golder, Wilkinson & Huberman, 2008
 Perry, Stockdale, Busby, Iverson & Grant, 2011
 Werner-Wilson, 2011) همراه باشد، اما بسیاری از
 مطالعات موجود نشان می‌دهد؛ در راستای آسیب‌ها و
 مخاطرات مرتبط با فضای مجازی، یکی از عرصه‌های قابل
 مطالعه و بررسی، چالش‌ها و آسیب‌های برآمده از فضای
 مجازی در روابط زوجین به عنوان مهم‌ترین رابطه در
 تعاملات انسانی است. با پیدا شدن ردپای فضای مجازی در
 رابطه زنشویی، نگرش زوجین نسبت به یکدیگر نیز تغییر
 کرده و این تغییر نگرش باعث اختلال در روابط صمیمانه
 آنها می‌گردد (Hertlein, 2012). زوجینی که در رابطه خود
 تنهایی و سردی عاطفی بیشتری احساس می‌کنند، میزان
 استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی در آنان بیشتر بوده
 است؛ به‌طوری که می‌توان گفت در قرن بیست و یکم
 شبکه‌های اجتماعی یکی از عواملی است که سبب آشفته‌گی
 تعهدات میان زوجین می‌شود (Joinson, 2008, Yang,
 Kim, Ryu, Chon, Chang, & Chen, 2008; Tung, 2007
 Yeun, Choi & et al, 2014).

این پدیده، از مشکلات جدید خانواده‌ها در عصر فناوری اطلاعات و ارتباطات است که بررسی آن از اهمیت بسزایی برخوردار است و خلاء پژوهش کیفی در زمینه اثرات منفی ناشی از استفاده افراطی از فضای مجازی و شبکه‌های اجتماعی بر روابط همسران و فرزندان بیش از پیش نمایان می‌شود. لذا هدف این پژوهش بررسی کیفی آسیب‌شناختی تأثیر شبکه‌های مجازی و اینترنت بر والدگری و روابط زناشویی زوجین شهر اصفهان است و به دنبال پاسخ‌گویی به این سوالات است:

۱. آسیب‌های استفاده از شبکه‌های مجازی و اینترنت بر والدگری زوجین چگونه است؟
۲. آسیب‌های استفاده از شبکه‌های مجازی و اینترنت بر روابط زناشویی زوجین چگونه است؟

روش

روش پژوهش، جامعه آماری و نمونه: طرح این پژوهش کیفی از نوع پدیدارشناسی است. در این پژوهش با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته به کشف معانی، مفاهیم، نوع استفاده و پیامدهای استفاده زیاد از فضای مجازی پرداخته شد و تجارب روزمره زوجینی که در شبکه‌های مجازی حضور زیاد داشتند مطالعه و با استفاده از روش هفت مرحله‌ای کلایزی تجزیه و تحلیل شد. جامعه آماری مورد مطالعه شامل کلیه زوجین شهر اصفهان در سال ۱۳۹۸ بود که از فضای مجازی (تلفن همراه، اینترنت و شبکه‌های مجازی) زیاد استفاده می‌کردند. نمونه‌ها با استفاده از روش گلوله برفی انتخاب شدند به این صورت که از چند نفر از زوجین درخواست شد افرادی که دارای شرایط مشابهی هستند را برای شرکت در پژوهش و مصاحبه معرفی کنند. این نوع نمونه‌گیری رهیافت مناسبی برای یافتن مطلعین کلیدی پر اطلاعات است. شرکت‌کنندگان از افرادی گزینش شدند که پدیده موردنظر را کاملاً تجربه کرده بودند. جامعه هدف پژوهش را زنان و مردان متأهل شهر اصفهان تشکیل میدادند که حداقل ۲ سال از ازدواج آن‌ها گذشته باشد. به این منظور با مراجعه به یکی از مراکز مشاوره شهر اصفهان و بررسی بیش از یکصد پرونده مربوط به مراجعین مراکز در سال

بزند (McDaniel, Brandon.T. Drouin, M. Cravens, 2017).

بر اساس فرضیه سرایت (Spillover hypothesis) (Engfer, 1988) مشکلات حوزه زناشویی می‌تواند به حوزه فرزندپروری منتقل شده و رابطه مادر-کودک؛ یعنی سبک والدگری مادر را که در جریان ارتباطات متقابل میان مادر-کودک بروز می‌کند تحت تأثیر قرار دهد (Haghighi & Khalilzadeh, 2011) کیفیت پایین رابطه میان مادر و کودک در برخی موارد می‌تواند منجر به ایجاد مشکلات رفتاری در کودکان شود (Shokoohi Yekta, Parand & Akbari Zardkhaneh, 2014) و از طریق محبوبیت والدین می‌توان سازش یافتگی کودکان را پیش‌بینی کرد (Abedini Mazrae, S., Afrooz, Baghdasarians, & Tajalli, 2017). بر اساس پژوهش‌ها رابطه والد-کودک در ارتباط رضایت زناشویی و مشکلات رفتاری کودکان نقش میانجی دارد (Qarabaghi, 2010) به‌طور کلی می‌توان گفت، اعتیاد به شبکه‌های مجازی باعث ایجاد مشکلاتی در زندگی می‌گردد (Griffiths, 2013). فرد مبتلا به این نوع اعتیاد هرچه بیشتر در استفاده آسیب‌زا از شبکه‌ها درگیر شود، به همان میزان از فعالیت‌های خانوادگی فاصله می‌گیرد و بر سیستم خانواده اثر منفی می‌گذارد (Niroumand & Zahabi, 2015). در کل، زنان نسبت به مردان استفاده بیشتری از این شبکه‌ها داشته و زمان بیشتری را صرف استفاده از آن‌ها می‌کنند و این مسئله باعث بروز غفلت و بی‌توجهی نسبت به فرزندان و ظهور مشکلات عاطفی و رفتاری در آنان می‌گردد (Yarigaravesh, Ameri, Tang & Koh, 2017)؛ (Farah bijari & Dehshiri, 2019).

بنابراین با توجه به گستردگی فضای مجازی، می‌توان پیش‌بینی کرد که به تدریج روابط در فضای مجازی جایگزین روابط واقعی انسان‌ها در زندگی روزمره شود، از آنجا که زندگی مردان و زنان متأهل به عنوان یک زوج بر اساس همان روابط و ارتباطات میان فردی بنا می‌شود و آسیب‌های فضای مجازی رابطه این افراد را با تهدید و چالش‌های جدی مواجه کرده است و پژوهش‌های انجام‌شده نیز همه ابعاد و زوایای این آسیب‌ها را مورد مطالعه قرار نداده اند، امروزه

شد و به سمت سؤالات جزئی‌تر پیش رفت. مانند نظر شما در رابطه با استفاده از فضای مجازی و اینترنت چیست؟ سؤالات اولیه مصاحبه بر اساس نظر دو نفر از اساتید دانشگاه انتخاب گردید. برخی دیگر از سؤالات مصاحبه شامل "چقدر از زندگی زناشویی رضایت دارید؟ احساسات را در رابطه با همسران توصیف کنید؟ استفاده از فضای مجازی چه تأثیری در روابط با همسر داشته است؟ استفاده از اینترنت بر روابط شما با فرزندان چه تأثیری داشته است؟ نقش استفاده بیش‌ازحد از اینترنت در مشکلات رفتاری و عاطفی فرزندان چگونه است؟" بود. در این پژوهش وضعیت ظاهری مصاحبه‌شوندگان از نظر جسمانی، حرکتی، مکث در کلام و پوشش مورد مشاهده قرار گرفت.

روش اجرا و تحلیل داده‌ها

پس از انتخاب اولین نمونه و انجام مصاحبه، متن مصاحبه پیاده‌سازی و با استخراج مفاهیم و مقولات و تحلیل اولیه، تغییراتی در راهنمای مصاحبه ایجاد شد. سپس دومین نمونه نیز انتخاب شد و پس از کدگذاری و تحلیل دومین مصاحبه، نمونه بعدی انتخاب شد؛ به همین ترتیب مانند روند طی شده برای نمونه اول و دوم، با ۱۲ نفر دیگر مصاحبه شد پس از تجزیه و تحلیل اطلاعات ۱۴ مصاحبه، به نظر رسید که با افزایش اطلاعات، مقولات جدیدی حاصل نمی‌شود و اشباع نظری حاصل شد. مصاحبه‌ها بین ۳۰ تا ۹۰ دقیقه به طول می‌انجامید. میانگین زمانی مصاحبه‌ها نیز حدود ۶۰ دقیقه بود. علاوه بر این ثبت مشاهدات در اولین زمان به عنوان تکنیکی مکمل به کار گرفته شد. برای اجرای ملاحظات اخلاقی در ابتدا رضایت‌نامه آگاهانه کتبی در شروع هر مصاحبه از شرکت‌کنندگان اخذ گردید و برای آنان اهداف تحقیق، رویه‌های تحقیق، فواید و خطرات احتمالی تحقیق، طول مدت مصاحبه و پژوهش ماهیت داوطلبانه بودن شرکت در تحقیق، حق انصراف از مصاحبه در هر زمان و نحوه گزارش نتایج پژوهش بیان شد. به خاطر رعایت حال مصاحبه‌شوندگان، زمان و مکان مصاحبه با هماهنگی آنها تعیین شد. همچنین به آنها اطمینان داده شد اطلاعات محرمانه خواهد بود و نتایج پژوهش بدون ذکر نام و با

۱۳۹۸ نمونه اولیه از زوجینی که با مشکل استفاده از شبکه‌های اجتماعی و روابط زناشویی مراجعه کرده بودند انتخاب شدند. در انتخاب پاسخگویان سعی شد، تا نمونه انتخابی تمام ویژگی‌های مربوط به سؤالات اساسی این پژوهش را داشته باشد و به دلیل استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی دچار مشکلات زناشویی شده باشند. در تحقیق کیفی برای اندازه نمونه نمی‌توان از فرمول خاصی استفاده کرد و مهم‌ترین عامل در تعیین اندازه به اشباع رسیدن نمونه است. منظور از اشباع نظری یعنی رسیدن به جایی که دیگر اطلاعات جدیدی حاصل نگردد و مطالب حاصل از مصاحبه‌های جدید، چیزی جز تکرار مصاحبه‌های قبلی نباشد. در بسیاری از منابع نمونه‌ای بین ۵ تا ۲۵ نفر را برای مصاحبه پدیدارشناسانه معرفی می‌کنند (Sarmad, Bazargan & Hejazi, 2003). لذا بر اساس معیار اشباع نظری از ۱۴ نفر از زوجینی که با مشکل استفاده از شبکه‌های اجتماعی و روابط زناشویی مراجعه نموده بودند، مصاحبه انجام شد و نمونه به اشباع رسید اما برای اطمینان بیشتر دو مصاحبه دیگر نیز گرفته شد که با تجزیه و تحلیل آنها کد مفهومی جدیدی یافت نشد. لذا نمونه با همان ۱۴ نفر به مرحله اشباع رسید. معیار افراد برای ورود به مطالعه عبارت بودند از: تمایل برای شرکت در مصاحبه، سکونت در شهر اصفهان، استفاده بیش‌ازاندازه از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی (حداقل ۳ ساعت بر اساس تعریف Holmes, 1997)، داشتن حداقل ۲ سال زندگی مشترک، رضایت زناشویی پایین، عدم ابتلا به اختلالات شدید روان‌شناختی بر اساس مصاحبه بالینی و پرونده مشاوره که باعث اختلال در انجام مصاحبه و دریافت اطلاعات شود. معیار خروج از پژوهش نیز عدم همکاری هر یک از زوجین در جریان مصاحبه بود.

ابزار سنجش

در این پژوهش جهت جمع‌آوری داده‌ها از تکنیک مصاحبه نیمه ساختاریافته عمیق استفاده شد. این نوع مصاحبه به دلیل انعطاف و عمیق بودن، برای پژوهش‌های کیفی مناسب است. مصاحبه پس از معارفه و ایجاد رابطه و اعتماد و رعایت ملاحظات اخلاقی با سؤالات کلی و با حساسیت کمتر شروع

بعضی از موضوعات ممکن بود با موارد دیگر هم خوشه نباشند یا به‌طور کامل با دیگر موارد مربوط نباشد. در این موارد به پروتکل‌های اولیه مراجعه و با مطالعه بیشتر مصاحبه‌ها به ریشه آن معانی پی برده می‌شد و تصمیم لازم برای دسته‌بندی آن‌ها اتخاذ شد.

۵. تلفیق نتایج در قالب یک توصیف جامع: در این

مرحله یک توصیف جامع از نتایج و خوشه‌ها تهیه گردید.

۶. بیانیه صریح و روشن از ساختار اساسی پدیده مورد مطالعه: در نهایت با فرموله کردن توصیف جامع پدیده تحت مطالعه، یک تصویر کلی از ساختار ذاتی پدیده که همان اثرات و پیامدهای شبکه‌های مجازی بر روابط زناشویی در زوجین بود، ارائه گردید.

۷. اعتبارسنجی نهایی یافته‌ها: جهت اعتبار و پایایی خوشه‌ها و مضامین از زاویه‌بندی چندگانه (سه سویه سازی) استفاده شد. بدین ترتیب که در کنار استفاده از تجربیات و مطالعات محقق در زمینه کار بر روی اثرات پدیده شبکه‌های مجازی، با مراجعه به ۵ نفر از متخصصان خانواده و روانشناس عضو هیات علمی اعتبار و پایایی خوشه‌ها و مضامین بررسی شد همچنین در این پژوهش با مراجعه به نزد مصاحبه‌شوندگان و عرضه توصیف‌های جامع تهیه شده از پدیده با توجه به مطالب ارائه‌شده اعتبار اطلاعات بدست آمد.

یافته‌ها

ویژگی‌های توصیفی مشارکت‌کنندگان

تمام مصاحبه‌شوندگان ابراز کردند که از فضای اجتماعی مجازی استفاده می‌کنند. مدت زندگی مشترک زنان و مردان مورد مطالعه، بین ۵ تا ۲۰ سال و میانگین مدت زندگی مشترکشان ۹/۲۸ سال است. از زندگی مشترک بیش از نیمی (۵۷٪) از زوجین ۸ تا ۲۰ سال گذشته است. تعداد و مشخصات جمعیت شناختی افراد معرفی شده و شرکت‌کننده در مصاحبه به تفکیک زوجین در جدول ۱ مشخص شده است.

اختصاص کد منتشر خواهد شد. لذا گفتگوها با رضایت داوطلبان به‌طور کامل ضبط و در مرحله بعد پیاده‌سازی و تجزیه و تحلیل شد.

در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از شیوه هفت مرحله‌ای «کلایزی» استفاده شد. این فرایند به شرح ذیل است:

۱. ساکن شدن در داده‌ها: محقق بدین منظور و برای درک عمیق معنای ذهنی آن‌ها فایل‌های صوتی مصاحبه‌های انجام‌شده را چندین بار شنیده و همه توضیحات شرکت‌کننده، به‌دقت مطالعه شدند و نوارهای صوتی پیاده شدند در قدم بعدی برای کسب معانی، آن‌ها چندین بار خوانده شدند. در این مرحله به‌منظور به دست آوردن یک احساس و مأنوس شدن با داده‌ها محقق باید چندین بار توضیحات را بخواند و آن‌قدر در این مرحله تأمل کند که بتواند تسلط کافی در فهم کلی مصاحبه را پیدا کند.

۲. مرحله استخراج جملات مهم: در این مرحله، عبارات یا جملاتی که به‌طور مستقیم به پدیده موردنظر مربوط بود، از مصاحبه‌ها استخراج گردید.

۳. مرحله فرموله کردن معانی شناخته‌شده (تدوین معانی): در این قسمت، معنی هر جمله مهم استخراج و در حاشیه متن مصاحبه یادداشت گردید. این‌ها به عنوان معانی منظم شده یا «کد» شناخته می‌شوند. این مرحله همان کدگذاری توصیفی است که به هر یک از واحدهای معنی‌دار، توصیفی اطلاق می‌شود. در این مطالعه پس از انجام مصاحبه فرایند کدگذاری آغاز شده و پس از انجام مصاحبه‌های بعدی چندین بار در این فرایند تجدیدنظر گردید.

۴. مرحله دسته‌بندی داده‌ها (سازمان‌دهی معانی به‌صورت مضامین و تم‌ها): انبوه معانی استخراج‌شده به‌صورت خوشه موضوعات (تم‌ها یا موضوعات اصلی)، سازمان‌دهی و فرموله شدند. در این مرحله:

الف) این خوشه موضوعات، به پروتکل‌های اولیه ارجاع داده شدند تا روایی آن‌ها موردبررسی و تأیید قرار گیرند.

ب) تناقضاتی در بین و یا درون خوشه‌ها: در این مرحله، ممکن بود اختلافاتی در داخل و یا بین خوشه‌ها دیده شود،

جدول ۱ مشخصات جمعیت شناختی افراد معرفی شده و شرکت‌کننده در مصاحبه به تفکیک زوجین

ردیف	سن	تحصیلات	شغل	مدت ازدواج	تعداد فرزند
۱.	۳۷	لیسانس	فروشنده تجهیزات کشاورزی	۱۰	۱
۲.	۳۷	فوق‌لیسانس	دانشجو	۱۰	۱
۳.	۳۵	فوق‌لیسانس	تبلیغات	۵	۱
۴.	۳۳	فوق‌لیسانس	تبلیغات	۵	۱
۵.	۳۳	دیپلم	آرایه‌گری	۴	۱
۶.	۲۳	لیسانس	بازاریابی	۴	۱
۷.	۳۴	فوق‌دیپلم	مدیر پخش دارو	۱۲	۲
۸.	۳۴	لیسانس	آژانس مسافرتی	۱۲	۲
۹.	۳۳	لیسانس	کارمند شهرداری	۶	۱
۱۰.	۳۶	لیسانس	معمار	۶	۱
۱۱.	۵۴	لیسانس	معلم	۲۰	۳
۱۲.	۴۴	لیسانس	معلم	۲۰	۳
۱۳.	۳۶	لیسانس	مهندس	۸	۱
۱۴.	۳۲	فوق‌دیپلم	مشاوره	۸	۱

بر اساس تحلیل صورت گرفته با روش هفت مرحله کلایزی مشکلات زناشویی و والدگری استفاده آسیب‌زا از شبکه‌های اجتماعی مجازی در بین زوجین به یک طبقه مشکلات ارتباطی و زناشویی طبقه‌بندی می‌شود، و این طبقه شامل ۳ مقوله "مشکلات ارتباطی و عاطفی با فرزندان، روابط فرازناشویی و اخلاق در روابط زناشویی" و "۱۶ کد مفهومی است. که هرکدام از مقوله‌ها ۴ کد مفهومی را در بر می‌گیرد. در جدول شماره ۲ خلاصه‌ای از کدهای استخراج‌شده، مفاهیم و مقوله‌های حاصل از تحلیل یافته‌ها آورده شده است.

سن زوجین مورد مطالعه بین ۲۳ تا ۵۴ سال و میانگین سنی آن‌ها ۳۵/۷۸ سال بود. همچنین سن مردان مورد مطالعه بین ۳۳ تا ۵۴ سال و میانگین سنی آن‌ها ۳۷/۴۲ سال و سن زنان مورد مطالعه بین ۲۳ تا ۴۴ سال و میانگین سنی آن‌ها ۳۴/۱۴ سال بود و فاصله سنی زنان با همسرانشان بین صفر تا ۱۰ سال و میانگین فاصله سنی زنان و مردان با همسرانشان ۴/۱۴ سال بود. تمام مردان شاغل، و ۱ نفر از زنان فاقد شغل بودند. از میان پاسخگویان ۱ نفر دیپلم ۲ نفر دارای تحصیلات کاردانی، ۸ نفر دارای تحصیلات کارشناسی و ۳ نفر دارای تحصیلات کارشناسی ارشد به شمار می‌آیند.

جدول ۲ خلاصه‌ای از کدهای استخراج‌شده، مفاهیم و مقوله‌های حاصل از تحلیل یافته‌ها آورده شده است.

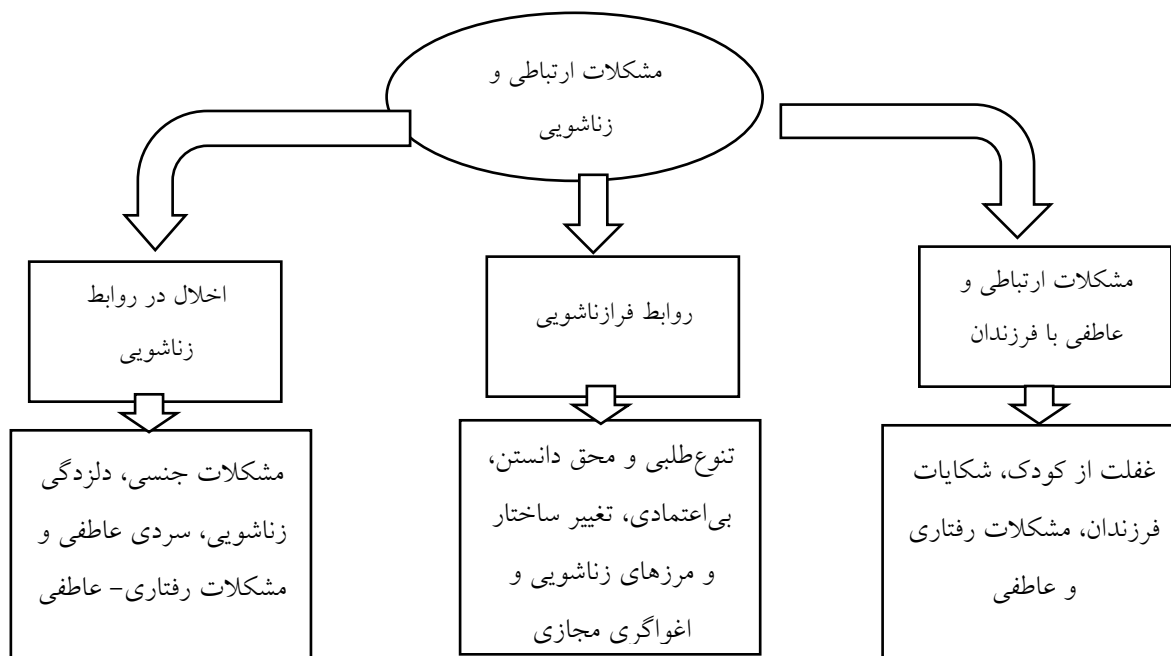
طبقه	مقوله‌ها	مفاهیم	خلاصه‌ای از کدهای استخراج‌شده
مشکلات ارتباطی و زناشویی	مشکلات ارتباطی و عاطفی با فرزندان	غفلت از کودک	تنبیه بدنی کودک، نبود رسیدگی مناسب به کودک؛ کاهش حمایت والدین، کاهش زمان ارتباط، کاهش توجه به مشکلات تحصیلی، کاهش کنترل و نظارت بر رفتار فرزند، عدم اطلاع از روابط و عدم شناخت دوستان فرزند، کاهش فعالیت مشترک، کاهش بازی با فرزند

طبقه	مقوله‌ها	مفاهیم	خلاصه‌ای از کدهای استخراج‌شده
		شکایات فرزندان	کاهش کیفیت ارتباط با کودک؛ عدم نشاط در خانه، کاهش تفریحات، عدم صمیمیت والدین، ارزش قائل نشدن برای فرزندان، کمبود عاطفی، کاهش ارتباطات اجتماعی
		مشکلات رفتاری	پرخاشگری؛ پیروی نکردن کودک از دستورات، عدم مسئولیت‌پذیری، گفتن کلمات ناپسند، فقدان مهارت جرأت‌ورزی، الگوگیری منفی کودک از والدین، بیش‌فعالی
		مشکلات عاطفی	کاهش اعتماد به نفس، انزوا؛ افسردگی؛ ترس و اضطراب
روابط فرازناشویی		تنوع‌طلبی و محق دانستن	تنوع‌طلبی و هیجان‌خواهی، محق دانستن روابط فرازناشویی، مجاز دانستن روابط فرازناشویی، هیجان‌طلبی، جستجوی رابطه تفریحی، میل به تداوم رفتار فرازناشویی، دریافت حمایت عاطفی از غیر همسر، جایگزینی به جای همسر، نیاز به همدلی دیگران
		بی‌اعتمادی	کاهش تعهد همسر، بدبینی، تهمت همسر، بی‌اعتمادی نسبت به زنان چک کردن و کنترل همسر
		تغییر ساختار و مرزهای زناشویی	بی‌ضرر دانستن رابطه خارج از ازدواج، دسترسی و ارتباط راحت به جنس مخالف، در دو دل کردن با جنس مخالف، نداشتن چارچوب درست در روابط با جنس مخالف، آزادی‌های بیش‌ازاندازه در روابط با جنس مخالف، انتشار مسائل خصوصی زندگی
		اغواگری مجازی	مقایسه و درخواست رابطه از همسر همانند زنان فیلم‌های مستهجن، زمینه‌سازی و تحریک توسط شوهر با فیلم‌های مستهجن، ایجاد آمادگی برای روابط فرازناشویی، همانندسازی با شخصیت‌های داستان‌های خیانت، هرزه‌نگاری
اخلال در روابط زناشویی		مشکلات جنسی	عدم توافق جنسی، ناتوانی جنسی، نارضایتی جنسی، سردمزاجی، تغییر ذائقه جنسی، تغییر فانتزی‌های جنسی
		دلزدگی زناشویی	نداشتن عشق و علاقه، عدم دلبستگی به همسر، عدم جذابیت همسر، اجبار برای ادامه زندگی، نفرت از رابطه جنسی با همسر، پشیمانی از ازدواج، تنفر از همسر
		سردی عاطفی	علاقه کم نسبت به همسر، عدم درک احساس متقابل، عدم درک و همدلی همسر، درک نکردن و گوش ندادن همسر عادی شدن جذابیت همسر، و عادی شدن روابط، سردی در روابط با همسر، بی‌تفاوتی همسر، نادیده گرفتن همسر، بی‌توجهی به نیازهای همسر، دوری‌گزینی و انزوا از یکدیگر
		مشکلات رفتاری-عاطفی	سوء رفتار همسر، بددهنی و فحاشی همسر، برخوردهای فیزیکی، تعارضات زناشویی، تغییر سطح توقعات و انتظارات همسران، عدم مسئولیت‌پذیری، سوء‌مصرف الکل، افسردگی، اضطراب، وسواس فکری،

با توجه به نتایج جدول ۲؛ مقوله مشکلات ارتباطی و فرازناشویی شامل «تنوع‌طلبی و محق دانستن، بی‌اعتمادی، عاطفی با فرزندان شامل مفاهیم «غفلت از کودک، شکایات فرزندان، مشکلات رفتاری و مشکلات عاطفی»؛ مقوله روابط

تغییر ساختار و مرزهای زناشویی و اغواگری مجازی؛ و مقوله اخلال در روابط زناشویی شامل مفاهیم «مشکلات

جنسی، دزدگی زناشویی، سردی عاطفی و مشکلات رفتاری-عاطفی» است (نمودار ۱). این کدهای مفهومی از کدگذاری شده است. خلال ۱۷۹۳ عبارت مهم در طی مصاحبه زوجین استخراج و

شکل ۱- مقوله‌ها و مفاهیم مرتبط با تأثیرات مخرب شبکه‌های مجازی در زوجین

بحث و نتیجه‌گیری

می‌توان گفت روابط زناشویی زوجین تحت تأثیر نوگرایی قرار دارد و تأثیر نوگرایی ممکن است بر هر نوع رابطه‌ای، مانند پیوندهای خویشاوندی، روابط شخصی و عناصری از این دست غیرقابل انکار است. در ذیل به تبیین مهم‌ترین یافته‌های پژوهش پرداخته می‌شود.

نتایج پژوهش نشان داد که استفاده بیش‌ازاندازه از فضای مجازی در زوجین زمینه بروز مشکلات ارتباطی و عاطفی با فرزندان را ایجاد می‌نماید و باعث بروز غفلت از فرزندان، شکایات آنان و مشکلات عاطفی و رفتاری در آنان می‌گردد. نتایج این پژوهش، با نتیجه پژوهش Pirjalili & et al (2017) و Imanzadeh (2018) مبنی بر اثرگذاری شبکه‌ها بر ایجاد اختلافات زناشویی و اثرگذاری این اختلافات بر رابطه مادر و کودک و درنهایت، مشکلات رفتاری کودکان (Haj Mohammadi & Haj Mohammadi, 2017) هماهنگ است. در تبیین این یافته می‌توان گفت از آنجا که یک خانواده به شکل یک سیستم عمل می‌کند، هرچقدر استفاده از شبکه‌ها سالم‌تر و صحیح‌تر باشد، ارتباط میان زوجین از کیفیت

این پژوهش با هدف بررسی کیفی آسیب‌شناختی تأثیر شبکه‌های مجازی و اینترنت بر والدگری و روابط زناشویی زوجین شهر اصفهان انجام شد. مهم‌ترین مقولات برآمده از آسیب‌های فضای مجازی در روابط زوجین «مشکلات ارتباطی و عاطفی با فرزندان، روابط فرزندناشویی و اخلال در روابط زناشویی» بود. یافته‌های این پژوهش با یافته‌های (Savari, 2013; Khosravi & et al, 2011; Fox, Roberts & David, 2016; Pakkhesal & et al, 2019; Drouin & et al, 2014; Osborn,., & Warber, 2014; Kamaljoo & Cravens, 2012; Ridgway, Clayton, 2016; Valenzuela & et al, Clayton & et al, 2013; Haj Mohammadi & Northrup & Smith, 2016; Haj Mohammadi, 2017) هماهنگ است. مطالعات نشان داده است امروزه روابط زناشویی زوجین تحت تأثیر مدرنیته دچار تحول شده‌اند درحالی‌که در فرهنگ سنتی این عناصر تابعی از جنسیت، پایگاه اجتماعی... بودند. درواقع

تغییر ساختار و مرزهای زناشویی، اغواگری مجازی و ایجاد بی‌اعتمادی بر ایجاد روابط فرازناشویی می‌تواند مؤثر باشد. در این راستا می‌توان گفت شبکه‌های اجتماعی مجازی با هدف سرگرم سازی کاربران، آنان را از فضای صمیمانه خانواده دور می‌سازد و در سطح ملی با کم‌رنگ کردن ارزش‌های خانواده ایرانی، سلامت و پایداری آن را به چالش خواهد کشید. نکته مهم دیگر این است که تفاوت در کیفیت ارتباط مجازی با ارتباط در جهان حقیقی، باعث شده ارتباط گرفتن با جنس مخالف در فضای مجازی عادی‌تر و البته آسان‌تر باشد. تغییر سبک رابطه با جنس مخالف در فضای مجازی، این نوع رابطه را ساده‌تر و مخفیانه‌تر کرده است؛ این مسئله می‌تواند بسترساز بی‌اعتمادی، خیانت، سردی روابط همسران، انحراف و ابتذال اخلاقی، ترویج سبک زندگی ناسازگار با ارزش‌های بومی و ملی را در پی داشته باشد. هر چند که ارتباطات مجازی نمی‌تواند علت خیانت باشد، اما می‌تواند اقدام به خیانت را آسان‌تر نماید؛ به خصوص افرادی که از روابط زناشویی خود ناخشنود هستند احتمال آسیب‌پذیری بیشتری دارند. برطرف نشدن نیازهای جسمی و عاطفی افراد در بستر خانواده، او را درصدد جبران کمبودها برمی‌انگیزد. در نتیجه ابزارهای جدید همچون شبکه‌های اجتماعی مجازی به عنوان وسیله یا ابزاری نوین در این زمینه مورد استفاده قرار می‌گیرد.

الگو برداری و بروز رفتارهای جنسی مشکل‌ساز و تماشای فیلم‌های پورنو زمینه بروز خطاهای شناختی و رفتاری و تغییر فانتزی‌های جنسی به سمت فانتزی‌های غیرمعارف و نابهنجار را در زوجین به خصوص در مردان به وجود می‌آورد و منجر به پدیدآیی باور و نگرش غلط جنسی، تغییر در عملکرد جنسی، پرورش انتظارات غیرواقع‌بینانه از روابط جنسی، تمایلات متنوع دگر جنس خواهی و تنزل ارزش خانواده و ازدواج می‌گردد.

در این زمینه مرد ۳۳ ساله‌ای می‌گوید «به فیلم‌هایی که از ماهواره یا اینترنت پخش می‌شد خیلی علاقه دارم. اگر فیلم خیانتی باشه، خودم را جای آن‌ها می‌گذارم و باهاشون ارتباط برقرار می‌کنم. گاهی توی رابطه جنسی با همسرم به اونها فکر می‌کنم انتظار دارم تو رابطه جنسی با همسرم مثل اونها

بالایی برخوردار بوده و مادر می‌تواند به نحو مطلوب‌تری به نیازهای کودک پاسخ داده و با او رابطه بهتری برقرار کند. در نتیجه، فرزند او نیز از سلامت روانی بالاتری برخوردار است و برعکس. در این رابطه نتایج کیفی، بیانگر فرآیند اثرگذاری وابستگی از شبکه‌ها بر افزایش تعارضات میان زوجین و کاهش ارتباط میان آنان، کاهش کیفیت ارتباط مادر و کودک و در نهایت، بروز مشکلات رفتاری در کودکان می‌باشد. وابستگی به شبکه‌ها باعث مداخله در رابطه با همسر می‌گردد که از مصادیق آن ایجاد چالش لفظی و فیزیکی، کاهش ارتباط کلامی با همسر، کاهش فعالیت مشترک با همسر و فرزند می‌باشد. همچنین غفلت از کودک و شکایت کودک از اشتغال بیش از حد مادر به شبکه‌ها و مجموعه عوامل مذکور، سبب می‌شود که ارتباط مادر با کودک مخدوش شود و مادر فرصت رسیدگی مطلوب به فرزند را نداشته و رفتار پرخاشگرانه از خود نشان دهد که این مسئله به مرور زمان، سبب بروز مشکلات رفتاری در کودک مانند بیش‌فعالی، پرخاشگری، اضطراب، افسردگی و مشکلات ارتباطی می‌گردد. همچنین اگر استفاده از شبکه‌ها آسیب‌زا باشد؛ یعنی مادر به استفاده از شبکه‌ها وابستگی داشته و در آن‌ها به انجام رفتارهای پرخطر مانند خودافشایی، پنهان‌کاری از همسر، ارتباط با جنس مخالف و برقراری روابط فرازناشویی بپردازد، در رابطه میان زوجین تعارض ایجاد شده و سبب می‌گردد که مادر از زندگی زناشویی خود رضایت کافی نداشته باشد. سپس این نارضایتی و تعارض به رفتارهای فرزندپروری او نیز انتقال یافته و مادر نمی‌تواند با فرزند خود رابطه مطلوبی برقرار نماید. در نتیجه این مسئله، به بروز مشکلات رفتاری در کودک منجر می‌شود. در این مورد خانم ۴۴ ساله‌ای می‌گوید «حضور من و شوهرم تو فضای مجازی باعث شده ما نسبت به بچه‌ها کمتر توجه کنیم رابطمون با اونها ضعیف شده احساس میکنم از دست ما خارج شدند رفتارهاشون خیلی عوض شده گاهی به ما غر می‌زنند، حتی پرخاشگریشون زیاد شده، تازگی‌ها خودشون هم تو این فضای مجازی قرار گرفتند و این مشکلات را بیشتر کرده».

نتایج پژوهش همچنین نشان داد استفاده از شبکه‌های مجازی در زوجین می‌تواند از طریق اثرگذاری بر تنوع‌طلبی،

و مشکلات عاطفی و رفتاری به اخلال در روابط زناشویی و ایجاد نارضایتی کمک نماید. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که ابراز مهر و محبت و اظهار عشق و علاقه به طرف مقابل، یکی از پیش‌شرط‌های برقراری و تداوم روابط گرم و صمیمانه بین زوجین می‌باشد. از آن جایی که به طور فزاینده‌ای مدت زمان زیادی در شبانه‌روز، اوقات افراد صرف استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌شود، با ورود بیش از حد افراد به دنیای مجازی، از میزان وقت و زمانی که ممکن بود به ابراز محبت و عشق و علاقه بین طرفین اختصاص داده شود، کاسته خواهد شد و سبک زندگی افراد به‌ویژه زوجین را تحت تأثیر این شبکه‌ها قرار داده، موجب تغییر نامطلوب در سبک زندگی ایرانی اسلامی می‌گردد و این به نوبه خود باعث شکاف عشقی و عاطفی در بین زوجین خواهد شد که تبعات ناگوار زیادی را به همراه دارد به طوری که وابستگی شدید به این فضا، اباحی‌گری عملی در رفتارهای زوجین را به همراه دارد. البته قابل ذکر است که بنا به نظر‌گیدن استفاده از فضای مجازی به مانند شمشیری دو لبه است که اگر از لبه انحرافش با رفتن به شبکه‌های غیراخلاقی استفاده نمایند، باعث آسیب در زندگی زوجین خواهد شد و در واقع از بین رفتن قبح روابط غیراخلاقی، از پیامدهای ناشی از حضور در بعضی از شبکه‌های اجتماعی مجازی آسیب‌زا است؛ زیرا با مشاهده روابط جنسی در اینترنت و از بین رفتن قبح چنین روابطی، احتمالاً نوعی بی‌تفاوتی و نارضایتی در روابط جنسی، عدم توافق جنسی، ناتوانی جنسی، سردمزاجی، تغییر ذائقه جنسی در ارتباطات زناشویی به وجود می‌آید و زمینه را برای بروز سردی عاطفی و دلزدگی زناشویی فراهم می‌نماید.

خانم ۳۴ ساله‌ای می‌گوید "شوهرم از وقتی سرش به فضای مجازی گرم شد من هم به سمت این فضا کشیده شدم. فرصت کمی با هم داشتیم. اون تو گوشیش بیشتر فیلم‌های سکس می‌دید با من هم می‌خواست همون جور رابطه داشته باشه منو تحریک می‌کرد باهاش فیلم ببینم اما تو رابطه نمی‌تونست مثل اونا باشد. اون همش زود انزالی داشت تا میومد رابطه را شروع کنه تموم می‌شد تازه بدن من رو با اونا مقایسه می‌کرد. از این جور کارهاش حالم بهم می‌خوره"

عمل کنم اما همسرم تمایلی به این جور رابطه‌ها ندارد و خیلی بدش میاد».

در تبیین روابط فرا زناشویی می‌توان گفت چگونگی عملکرد زوجین در ارتباطات مجازی تسهیل‌گری فضای مجازی و عدم آگاهی از چگونگی کاربرد آن در رابطه زوجین زمینه تعاملات دوستانه‌ای را فراهم و به دنبال آن ساختارها و مرزهای زوجین تغییر می‌کند، می‌توان گفت تغییر ساختارها و مرزها گاه در راستای شکستن حریم‌ها و گاه در جهت کنترل‌گری و اعمال محدودیت در روابط زوجی شکل می‌گیرد. آنچه زوجین ر در این مسیر آسیب‌پذیرتر کرده است، این است که فرایند جامعه‌پذیری افراد در جامعه ما خصوصاً در مردان، همراه با محدودیت‌هایی در جهت ابراز هیجانات مثبت در رابطه با همسر بوده است. درحالی‌که در فضای مجازی به دلیل عدم وابستگی به زمان و مکان و همچنین گمنامی فردی محدودیتی برای ابراز این هیجانات وجود ندارد. بنابراین زوجین این محدودیت را به روابط همسر در فضای مجازی تعمیم داده و زمینه قضاوت‌گری، پیش‌بینی، سوءظن، بی‌اعتمادی و اعمال کنترل بر رفتار همسر فراهم می‌گردد. هم‌راستا با این موضوع هر کدام از زوجین احساس ضعف در اعمال قدرت در رابطه با همسر خود دارند بنابراین ضمن بازاندیشی در ساختارها و مرزهای زوجی به اعمال کنترل و به منظور حفظ قدرت گاه با استفاده از مکانیسم دفاعی جبران، برای کاهش احساس حقارت و کهنتری، روابط فرازناشویی را در دو حیطه عاطفی و جنسی در فضای مجازی در پیش می‌گیرند.

در این رابطه خانم ۳۷ ساله‌ای می‌گوید "همسرم همیشه نسبت به زنان و جامعه بدبین بود ولی از بس تو تلگرام و اینستاگرام با خانم‌ها چت کرده می‌گه هیچ وقت نباید به زن اعتماد کرد. حریم بین من و اون شکسته شده، شاید شرایط اجتماعی خیلی بد است که باعث بدبینی می‌شود. اما خیلی وقت‌ها حس می‌کنم من را کنترل می‌کند"

از جمله یافته‌های دیگر این پژوهش آن است که شبکه‌های مجازی می‌تواند مشکلات زیادی را در زمینه‌های جنسی عاطفی ایجاد نماید و از طریق ایجاد دلزدگی زناشویی

خانواده فرد را در مسیر آسیب‌ها در رابطه زناشویی قرار می‌دهد.

انجام هر پژوهشی قاعداً با محدودیت‌هایی در اجرای آن پژوهش مواجه است از آنجا که پژوهش حاضر با روش کیفی و در زوجین شهر اصفهان انجام شده است نتایج این پژوهش تعمیم‌پذیر نیست. همچنین حساسیت زیاد موضوع (روابط زناشویی و فرزندآوری) و نگرانی مراجع‌کنندگان از افشای هویت و اطلاعات شخصی، عدم کنترل تعداد فرزندان از محدودیت‌های دیگر پژوهش است. نتایج پژوهش نشان از تأثیرات مخرب استفاده بیش‌ازاندازه و نادرست شبکه‌های مجازی بر والدگری و روابط زناشویی زوجین مورد مطالعه داشت لذا با توجه به نتایج پژوهش و این نکته که یکی از اهداف روانشناسی پیشگیری از آسیب‌ها و ارتقای بهزیستی روانی افراد و خانواده است، پیشنهاد می‌شود در کارگاه‌های آموزشی پیش از ازدواج ضمن آموزش مهارت‌های درست استفاده از شبکه‌های مجازی و اینترنتی، ارتقای مهارت‌های زندگی در زمینه والدگری، روابط زناشویی، مسائل جنسی، شیوه‌های برقراری تعامل مفید و سازنده با جنس مخالف مورد توجه قرار گیرد. و بسترسازی فرهنگی مناسب در زمینه چگونگی استفاده از شبکه‌های اجتماعی در جامعه انجام پذیرد.

در پایان از زوجین محترمی که در این پژوهش ما را یاری نمودند کمال تشکر را می‌نمایم.

منابع

- Abedini Mazrae, S., Afrooz, Gh. A., Baghdasarians, A., & Tajalli, p. (2017). The relationship between marital satisfaction and parental popularity with children's academic achievement. *Journal of Mashhad University of Medical Sciences*, 61 (5), 154-163. [Persian]
- Aghababaei, A ;Bagheri, S, Bagheri, M.(2012). Internet and family relationship:the first cybernet and social damage: Tehran ,*cooperation ,work and social welfare ministry*. [Persian]
- Boyd, D. M., & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: definition, history, and scholarship. *Journal*

همچنین در تبیین این یافته‌ها مطابق با دیدگاه مبادله اجتماعی می‌توان گفت، زمانی که هر یک از زوجین هزینه‌های یک رابطه را بیشتر از منافع آن ارزیابی نماید این نظریه پیش‌بینی می‌کند که این شخص به رابطه مذکور خاتمه خواهد داد. بدین ترتیب زوجین با ورود به شبکه‌های اجتماعی مجازی با دنیای متفاوت و متنوعی روبرو می‌شوند و ممکن است با صرف وقت زیادی در این فضا دیگر مجال پویایی عاطفی را با همسر از دست داده، فرصت درگیر شدن در فعالیت‌های مشترک در دنیای واقعی را از آن‌ها بگیرد. این نگرش ممکن است بر زندگی زناشویی آن‌ها نیز تسری یافته و در نتیجه سبب بروز انواع مشکلات عاطفی - رفتاری نظیر افسردگی، اضطراب و بدگمانی و درنهایت جدایی و طلاق عاطفی زوجین از همدیگر شود.

آقای ۵۴ ساله‌ای در این رابطه می‌گوید " قبلاً با هم می‌نشستیم صحبت می‌کردیم یا با هم بیرون می‌رفتیم اما الان حرفی برای گفتن انگار نداریم احساس غمگینی می‌کنم برای این که حالم عوض بشه بیشتر تو شبکه‌ها وقتم رو می‌گذرونم حداقل اونجا احساس تنهایی کمتر می‌کنم و می‌تونم با دوستانم وقت بگذرونم"

با توجه به آنچه گفته شد می‌توان انتظار داشت استفاده بیش‌ازحد از فضای مجازی اغلب با از دست دادن زمان و وظایف مهم همراه است. از آنجا که زندگی زناشویی باعث ایجاد وظایف متعدد در ابعاد مختلف از جمله فعالیت‌های اقتصادی، مراودات عاطفی، مراقبت از همسر و فرزندان و توجه به سلامت روانی و جسمانی، برای زوج‌ها می‌شود، لذا اختصاص زمان بیش از حد به فضای مجازی باعث تغییر سبک زندگی زوجین شده و زمینه رفتار انحرافی و عدم تعهد به وظایف زندگی زناشویی و شغلی را برای فرد مهیا می‌کند. همچنین در فرایند تغییر ارزش‌ها، اثرات ماهیتی و رسانه‌ای فضای مجازی ارزش‌های متفاوتی چون فرهنگ برهنگی، مصرف‌گرایی و مدگرایی، تجمل‌پرستی و حس همذات‌پنداری را ترویج می‌کند و بینندگان هم برای عقب‌نماندن از ارزش‌های ارائه‌شده، آن‌ها را به صورت عادت در خود درونی کرده و با خود همراه می‌کنند. لذا تضعیف ارزش‌ها در

- of *Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Chang, H., & Chen, S.W. (2008). The impact of online store environment cues on purchase intention: Trust and perceived risk as a mediator. *Online Information Review*, 32 (6), 818-841.
- Clayton RB, Nagurney A, Smith JR. (2013). Cheating, Breakup, and Divorce: Is Facebook Use to Blame? *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(10), 717-720.
- Coyne, S. M, Stockdale, L., Busby, D., Iverson, B., & Grant, D. M. (2011). "I luv u :)" A descriptive study of the media use of individuals in romantic relationships. *Family Relations*, 60, 150-162.
- Cravens, J.D., Leckie, K.R. (2012). Whiting JB. Facebook Infidelity: When Poking Becomes Problematic. *Contemporary Family Therapy*, 35(1), 74-90.
- Deters, G. & Mehl, M.R. (2012). Does Posting Facebook Status Updates Increase or Decrease Loneliness? An Online Social Networking Experiment. *Soc Psychol Personal Sci*, 4 (5), 579-586.
- Drouin, M., Miller, D. A., & Dibble, J. L. (2014). Ignore your partners' current Facebook friends; beware the ones they add! *Computers in Human Behavior*, 35, 483-488.
- Engfer, A. (1988). The interrelatedness of marriage and the mother-child relationship. *Relationships Within Families: Mutual Influences*. 20(16), 104-118.
- Fox, J., Osborn, J. L., & Warber, K. M. (2014). Relational dialectics and social networking sites: The role of Facebook in romantic relationship escalation, maintenance, conflict, and dissolution. *Computers in Human Behavior*. 5(7), 527-534.
- Gharabaghi, F. (2010). The role of marital conflict and parents' relationship with the child in the child's emotional and behavioral pathological symptoms. *Psychological research*, 13 (1), 90-102. [Persian]
- Golder, S. A., Wilkinson, D., & Huberman, B. A. (2008). Rhythms of social interaction: Messaging within a massive online network. N: *Proceedings of 3rd International Conference on Communities and Technologies (CT2007)*, East Lansing, June 28-30. Retrieved from: https://doi.org/10.1007/978-1-84628-905-7_3.
- Goldenberg, A. (2016). *Family therapy*, translated by Hamidreza Hossein Shahi Brouti, Siamak Naghshbandi and Elham Arjomandi. Seventeenth Edition. Tehran: Ravan Publishing.
- Griffiths, M. D. (2013). Social networking addiction: Emerging themes and issues. *Journal of Addiction Research & Therapy*. 4(5), 33-45.
- Haghighi, M. , & Khalilzadeh, R. (2011). Investigating the relationship between marital satisfaction and parenting styles. *Nursing And Midwifery Journal*, 10 (1), 21-25. [Persian]
- Haj Mohammadi, F. ; & Haj Mohammadi, S. (2017). Ethical effects of cyberspace on marital bonds and relationships with children in the family. *Religious Extension Quarterly*, 28 (50), 209-224. [Persian]
- Hertlein, K. M. (2012). Digital Dwelling: Technology in Couple and Family Relationships. *Family Relations*, 61(3), 374-387.
- Homaie Mojaz, Z., Zoghi Paydar, M. R., & Ebrahimi, M. E. (2015). The relationship between the internet addiction and the use of Facebook with marital satisfaction and emotional divorce among married university students. *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences*, 5(S3), 709-717. [Persian]
- Holmes, L., October 6, 1997, What is Normal Usage. *Mental Health Online*. Available: <http://www.mentalhealth.com/library/wwekly/aa100697>
- Imanzadeh, A. (2018). Phenomenological study of mothers' experiences of the role of social networks in reducing children's moral sensitivity (Case study: parents of high school students in the 4th district of Tabriz). *Quarterly Journal of Communication Research*, 2 (96), 109-134. [Persian]
- Kevin, P. B., & Smith, L. B. (2010). The Use of Alternative Social Networking Sites in Higher Educational Settings: A Case Study of the E-

- Learning Benefits of Ning in Education. *Journal of Interactive Online learning*, 9(2), 151-170.
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M.Y., Yeun, E. J., Choi, S. Y., Seo, J.S., Nam, B. W. (2014). Internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: a questionnaire survey. *International Journal of nursing studies*, 43(2), pp. 185-192.
- Khosravi, Z., & Alizadeh Sahraei, A. E. (2011). The relationship between Internet addiction and family functioning and mental health in students. *Journal of Educational Psychology Studies*, 8 (14), 59-82. [Persian]
- Kamaljoo, A., Narimani, M., Atadokht, A., and Abolghasemi, A. (2016). Causal modeling of the effects of spiritual and moral intelligence on extramarital relations with intermediaries of virtual networks and marital satisfaction. *Social Psychology Research*, 6 (24), 54-66. [Persian]
- Joinson, A. N. (2008). 'Looking at', 'Looking up' or 'Keeping up with' people? Motives and uses of facebook. In *Proceedings of the 26th annual SIGCHI conference on human factors in computing systems*, 1027– 1036. New York: ACM.
- McDaniel, Brandon.T. Drouin, M. Cravens, J.D. (2017). Do You Have Anything to Hide? Infidelity- Related Behaviors on Social Media Sites and Marital Satisfaction, *Computers in Human Behavior*, 66(8)6, 88-95.
- Morahan-Martin, J., Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological Intern net use among college students. *Computers in Human Behavior*, 16(4)7, 13-29.
- Niroumand, L., & Zahabi, Sh (2015). Investigating the affecting factors on the presence of women in virtual social networks. studied: Women living in Tehran. *Media Studies*, 10 (28), 53-66. [Persian]
- Nakhshipour, A .; Abrahimpour, D. (2018) The relationship between the level of presence and activity in cyberspace and the level of marital adjustment among married men and women that refer to counseling centers in Urmia. *Women and Family Studies*, 10 (39), 133-153. [Persian]
- Northrup J, Smith J.(2016). Effects of Facebook maintenance behaviors on partners' experience of love. *Contemporary Family Therapy: An International Journal*, 38(6), 245–253.
- Pakkhasal, A .; Seifollahi, S.; & Mirzaei, Kh.(2019). A qualitative study of relations spouses s and negative consequences of using social networks in Tehran. *journal of policing& social studies of women & family(pssw)*.7 (1), 48-61. [Persian]
- Pirjalili, Z., Mahdavi, S. M. P., & Azkia, m. (2017) Impact of Social Network (Telegram) on Family Relations of Couples (Tehran, 2016) *Iranian journal of Social problems*, 9, (1), 69-90. [Persian]
- Perry, M. S., Werner-Wilson, R. J. (2011). Couples and computer-mediated communication: A closer look at the affordances and use of the channel. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 40(2), pp. 120–134.
- Rezaei, S .; Pourjabali, .R.(2018). The Relationship between the hours of use of social networks and the social cohesion of families' Naghadeh city. *Sociological Studies*, 10, (37), 21-42. [Persian]
- Ridgway, J.L, Clayton, R.B.(2016). Instagram unfiltered: Exploring associations of body image satisfaction, Instagram #selfie posting, and negative romantic relationship outcomes. *Cyberpsychology, Behavior & Social Networking*, 19(7), 2–7.
- Riva, G., & Galimberti, C. (1997). The psychology of cyberspace: A socio-cognitive framework to computer-mediated communication. *New Ideas in Psychology*, 15(2), 141-158.
- Roberts, J. A., & David, M. E. (2016). My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction among romantic partners. *Computers in Human Behavior*. 30(12), 134-141.
- Shokoohi Yekta, M., Parand, A., and Akbari Zardkhaneh, S. (1393). The effectiveness of problem-solving skills training on parenting stress and parenting style. *Developmental Psychology: Iranian Psychologists*. 12 (45), 3-6. [Persian]

- Sarmad, Z; Bazargan, A; Hejazi, E(2003) *Research Methods in Behavioral Sciences*, Aghah Publications, Tehran. [Persian]
- Savari, k.(2013). The Relationship between mental health and family relationships with mobile phone addiction. *Social Psychology Research*, 3 (10), 3-11. [Persian]
- Shojaei Jeshvaghani, R. Ahmadi, A. Jazayeri, R. ; Etemadi, A. (2017). Identification and comparison of cyberspace - induced damages in marital relationship (Case Study in Isfahan City). *Journal of Family Research*, 13 (52), 551-68. [Persian]
- Shokrbeigi, A. (2017) Sociological study of the relationship between the use of virtual networks and the emergence of changes in couples' marital relations: District 1 of Tehran. *Iranian Journal of Sociology*, 2(8), 127-141. [Persian]
- Tajik, M. R., & Kazemini, N. (2014). [Relationship of World Wide Web with Cultural and Religious Changes in Users]. *Journal of Cultural Management*, 7(4), 17-30 [Persian].
- Tang, C. S. K., & Koh, Y. Y. W. (2017). Online social networking addiction among college students in Singapore: Comorbidity with behavioral addiction and affective disorder. *Asian Journal of Psychiatry*, 25(9), 175-178.
- Tavalaei, M., Fallah, M., Eshghi, R., & Afshani, S.(2018) The Coping Styles of Betrayed Women:A Qualitative Study. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 4 (74). 66-81. [Persian]
- Valenzuela, S., Halpern, D., & Katz, J. E. (2014). Social network sites, marriage well-being and divorce: Survey and state-level evidence from the United States. *Computers in Human Behavior*. 36(14), 94-101.
- Yarigarraresh, M., Ameri, F., Farah Bijari, H. And Dehshiri, Gh. (2019). Mediating roles of marital satisfaction and mother-child relationship in pathological use of social networking Sites of mothers and behavioral problems of children (quantitative and qualitative study). *Applied Psychological Research Quarterly*, 2 (10), 137-158. [Persian]
- Yang, S.C., Tung, J. (2007).Comparison of Internet addicts and nonaddicts in Taiwanese high school. *Computers in Human Behavior*, 23 (1), 79-96.
- Weisskirch, R. S., Delevi R. (2012). Its ovr b/nun me: Technology use, attachment styles, and gender roles in relationship dissolution. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 3(5)23, 486-490.
- Weinstein, A. M., Rinat, Z., Babkin, A., Cohen, K., & Lejoyeux, M. (2015). Factors predicting cybersex use and difficulties in forming intimate relationships among male and female users of cybersex. *Frontiers in Psychiatry*, 6, 1-8.